

АВТОТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН АШИГЛАЛТЫН НОРМЫН ТӨСӨЛ

1 дүгээр хавсралт

1. АВТОМАШИНЫ 100 КМ ГҮЙЛТЭД ЗАРЦУУЛАХ ШАТАХУУН ЗАРЦУУЛАЛТЫН ЖИШИГ НОРМ

№	Автомашины марк, загвар	Хөдөлгүүрийн багтаамж, см ³	Шатахуун зарцуулалтын жишиг норм, л/100 км			
			Орон нутгийн замд		Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй камд /Улаанбаатар хотод/	
			Дулааны улиралд	Хүйтний улиралд	Дулааны улиралд	Хүйтний улиралд
I	СУУДЛЫН АВТОМАШИН					
AUDI						
	Q7 3.6 FSI V6	3597	12,5 Б	15	15	18
BMW						
	740i 3.0	2996	11.0 Б	13,2	13,2	15,8
	X1 (E84)	1995	5,2 Д	6,2	6,2	7,5
	X3 (E83)	1995	6,6 Д	7,9	7,9	9,5
	X3 (F25)	2993	6,2 Д	7,4	7,4	8,9
	X3 2,5i	2500	10,5 Б	12,6	12,6	15,1
	X5 (E70)	2993	8,4 Д	10,1	10,1	12,1
	X5 (E70)	2996	10,5 Б	12,6	12,6	15,1
	X6	2979	10,0 Б	12	12	14,4
	X6 (E71)	2993	8,4 Д	10,1	10,1	12,1
CHEVROLET						
	Aveo II Hatchback	1398	6,6 Б	7,9	7,9	9,5
	Aveo Hatchback 3d	1498	6,1 Б	7,3	7,3	8,8
	Captiva II	2231	7,7 Д	9,2	9,2	11,1
	COLORADO	2500	10,5 Б	12,6	12,6	15,1
	Cruze Sedan	1598	7,1 Б	8,5	8,5	10,2
	Spark III	995	5,5 Б	6,6	6,6	7,9
	Tahoe	5327	13,4 Б	16,1	16,1	19,3
DAEWOO						
	Daewoo Lanos	1600	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
	Daewoo Nexia	1500	7,7 Б	9,2	9,2	11,1
	Gentra	1150	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
	Gentra	1399	7,0 Б	8,4	8,4	10,1
	Lanos	1500	7,1 Б	8,5	8,5	10,2
	Matiz	796	5,3 Б	6,4	6,4	7,6
	TOSCA	1991	6,4 Д	7,7	7,7	9,2
	TOSCA	1993	7,6 Б	9,1	9,1	10,9
	TOSCA	2492	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
	Winstorm	1991	7,8 Д	9,4	9,4	11,2
	Winstorm	2405	9,1 Б	10,9	10,9	13,1

	Winstorm	3195	11,2 Б	13,4	13,4	16,1
DODGE						
	CALIBER	1968	6,6 Б	7,9	7,9	9,5
	CALIBER	1998	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
	DURANGO	3701	13,4 Б	16,1	16,1	19,3
FORD						
	EVEREST 3.2	2200	9,8 Б	11,8	11,8	14,1
	EVEREST 2.2 XLT	2200	9,5 Д	11,4	11,4	13,7
	Expedition II	4601	14,4 Б	17,3	17,3	20,7
	Expedition II	5398	15,5 Б	18,6	18,6	22,3
	Explorer II	3998	13,4 Б	16,1	16,1	19,3
	Explorer II	4601	14,5 Б	17,4	17,4	20,9
	F-150	5400	14,2 Б	17	17	20,5
	Ranger II Double Cab	2500	13,2 Б	15,8	15,8	19
	Ranger II Double Cab	2953	10,7 Д	12,8	12,8	15,4
	Ranger IV Super Cab	3198	8,5 Д	10,2	10,2	12,2
	Ranger 4.0 V6	4000	14,2 Б	17	17	20,4
GREATWALL						
	HOVER-CC6460	2378	11,7 Б	14	14	16,8
HONDA						
	Civic VIII sedan	1343	4,6 Б	5,5	5,5	6,6
	CR-V III	2354	8,9 Б	10,7	10,7	12,8
	Fit (GD)	1339	5,0 Б	6	6	7,2
	Insight II	1339	4,6 X	5,5	5,5	6,6
HUMMER						
	H2 SUT	5967	22,0 Б	26,4	26,4	31,7
	H2 SUT	6162	20,0 Б	24	24	28,8
	H3	3460	14,2 Б	17	17	20,5
	H3	3653	14,2 Б	17	17	20,5
	H3T	3653	15,7 Б	18,8	18,8	22,6
HYUNDAI						
	Accent III /mxx/	1396	6,6 Б	7,9	7,9	9,5
	Accent III /axx/	1399	7,4 Б	8,9	8,9	10,6
	Accent Hatchback III	1399	6,6 Б	7,9	7,9	9,5
	Accent Hatchback III	1493	4,8 Д	5,7	5,7	6,9
	Accent Hatchback III /mxx/	1599	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
	Accent Hatchback III /axx/	1599	7,1 Б	8,5	8,5	10,2
	Avante	1591	6,5 Б	7,8	7,8	9,4
	AVANTEHD	1591	10,2 Б	12,2	12,2	14,7
	AZERA 2.2 CRDi	2188	8,3 Д	10	10	11,9
	Elantra IV	1582	6,9 Б	8,3	8,3	10
	Elantra XD	1591	9,7 Б	11,6	11,6	14
	Elantra XD	1975	7,7 Б	9,2	9,2	11,1

	Grandeur TG	2359	10,2 Б	12,2	12,2	14,7
	Santa Fe II	2188	7,7 Д	9,2	9,2	11,1
	Santa Fe III	2400	9,0 Б	10,8	10,8	13
	Santa Fe II	2656	10,1 Б	12,1	12,1	14,5
	Sonata V (NF)	1997	9,8 Б	11,8	11,8	14,1
	Sonata VI (YF)	1998	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	Sonata VI (YF)	2359	8,0 Б	9,6	9,6	11,5
	Sonata VI (YF)	2359	6,5 X	7,8	7,8	9,4
	Sonata VII (LF)	1591	7,3 Б	8,8	8,8	10,5
	Sonata VII (LF)	1998	9,0 Б	10,8	10,8	13
	Sonata VII (LF)	1999	4,8 X	5,8	5,8	6,9
	Sonata VII (LF)	2359	9,0 Б	10,8	10,8	13
	Tucson	1975	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
	Tucson II	1995	6,5 Д	7,8	7,8	9,4
	Tucson	2000	9,7 Б	11,6	11,6	14
	Veracruz	3800	12,2 Б	14,6	14,6	17,6
	Verna Sedan, Automatic	1399	7,4 Б	8,9	8,9	10,6
	Verna Sedan	1399	6,6 Б	7,9	7,9	9,5
	Verna Sedan	1599	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
INFINITI						
	FX II 35	3498	11,5 Б	13,8	13,8	16,6
	QX56	5552	15,0 Б	18	18	21,6
KIA						
	Carnival III automatic	2656	11,2 Б	13,4	13,4	16,1
	Carnival III automatic	2902	8,5 Д	10,2	10,2	12,2
	Carnival III automatic 3i	3778	12,2 Б	14,6	14,6	17,6
	CERATO Forte 1.6 SX	1591	9,0 Б	10,8	10,8	13
	CERATO Forte 2.0 SX	1998	10,2 Б	12,2	12,2	14,7
	Lotze	1998	11,3 Б	13,6	13,6	16,3
	MOHAVE	3778	12,5 Б	15	15	18
	Optima III (facelift 2013)	1998	7,3 Б	8,8	8,8	10,5
	Optima III	1999	7,9 Б	9,5	9,5	11,4
	PICANTO 1.0 i 12V (60 Hp)	999	5,4 Б	6,5	6,5	7,8
	PICANTO 1.1i 12V (64 Hp) Automatic	1086	5,3 Б	6,4	6,4	7,6
	PICANTO II 1.2 16V (85 Hp) automatic	1248	5,4 Б	6,5	6,5	7,8
	Pride	1324	7,3 Б	8,8	8,8	10,5
	Rio III Sedan (UB) automatic	1396	6,9 Б	8,3	8,3	9,9
	Sorento II	2199	7,4 Д	8,9	8,9	10,6
	Sorento II (facelift 2012)	2199	6,2 Д	7,4	7,4	8,9
	Sorento II (facelift 2012) Automatic	2199	6,6 Д	7,9	7,9	9,5
	Sorento II (facelift 2012)	2359	8,6 Б	10,3	10,3	12,4
	Sportage II	1991	7,4 Д	9	9	10,6

	Sportage III	1995	5,6 Д	6,7	6,7	8,1
	Sportage III	1998	8,2 Б	9,8	9,8	11,8
	Sportage II Automatic	2000	8,2 Б	9,8	9,8	11,8
	Sportage III automatic	2000	8,8 Б	10,6	10,6	12,7
	Sportage III automatic	2000	7,5 Д	9	9	10,8
LANDROVER						
	Range Rover Evoque I	2000	8,5 Б	10,2	10,2	12,2
	Defender 110	3528	12,5 Б	15	15	18
	Range Rover IV	2993	7,7 Д	9,2	9,2	11,1
	Range Rover III (Facelift 2005)	4196	14,6 Б	17,5	17,5	21
	Range Rover IV	4367	9,1 Д	10,9	10,9	13,1
	Range Rover III (Facelift 2005)	4400	14,0 Д	16,8	16,8	20,2
	Range Rover Sport II	5000	18,1 Б	21,7	21,7	26,1
	Range Rover Sport I	5000	17,9 Б	21,5	21,5	25,8
	Range Rover Sport I (facelift 2009)	5000	15,0 Б	18	18	21,6
	Range Rover IV	5000	14,0 Б	16,8	16,8	20,2
	Range Rover III (Facelift 2009)	5000	15,0 Б	18	18	21,6
LEXUS						
	GS450H	3456	11,0 Б	13,2	13,2	15,8
	GX 470 (238 Hp)	4664	14,4 Б	17,3	17,3	20,7
	GX 470 (270 Hp)	4664	14,9 Б	17,9	17,9	21,4
	GX (J150, facelift 2013)	4608	12,5 Б	15	15	18
	GX (J150)	4608	12,5 Б	15	15	18
	LS460	4608	11,3 Б	13,6	13,6	16,3
	LX470	4661	14,5 Б	17,4	17,4	20,9
	LX570	5663	15,0 Б	18	18	21,6
	RX II	3302	11,0 Б	13,2	13,2	15,8
	RX 350 CVT	3456	11,5 Б	13,8	13,8	16,6
	RX400H CVT	3311	8,4 Б	10,1	10,1	12,1
	RX450H CVT	3456	10,8 Б	13	13	15,5
MAZDA						
	CX-7	2260	11,7 Б	14	14	16,8
	Demio (DY)	1300	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	Verisa L	1498	8,5 Б	10,2	10,2	12,2
MERCEDES BENZ						
	E-200	1796	8,3 Б	10	10	11,9
	E300	2987	7,7 Б	9,2	9,2	11,1
	E350	3498	9,6 Б	11,5	11,5	13,8
	G500	3982	12,1 Б	14,5	14,5	17,4
	G500	4966	15,0 Б	18	18	21,6
	G500	5439	15,2 Б	18,2	18,2	21,9

	G500	5461	14,3 Б	17,2	17,2	20,6
	G55	5439	15,2 Б	18,2	18,2	21,9
	G63	5461	13,0 Б	15,6	15,6	18,7
	GL450	4490	12,5 Б	15	15	18
	ML350	2987	7,5 Д	9	9	10,8
	ML350	3498	11,0 Б	13,2	13,2	15,8
	S350	2987	6,1 Д	7,3	7,3	8,8
	S350	3498	11,5 Б	13,8	13,8	16,6
	S550	5461	12,0 Б	14,4	14,4	17,3
MITSUBISHI						
	Colt VI (Z30)	1332	6,5 Б	7,8	7,8	9,4
	Colt VI (Z30)	1493	5,0 Д	6	6	7,2
	Colt VI (Z30) 150 hp	1499	7,5 Б	9	9	10,8
	Delica (D5)	2349	10,2 Б	12,2	12,2	14,7
	DELICA	3000	13,0 Б	15,6	15,6	18,7
	L200	2477	8,2 Д	9,8	9,8	11,8
	Outlander II (XL)	2360	9,1 Б	10,9	10,9	13,1
	Pajero IV	3000	12,5 Б	15	15	18
NISSAN						
	DUALIS	1997	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
	Fuga II	2495	10,8 Б	13	13	15,5
	JUKE	1500	5,2 Д	6,2	6,2	7,5
	JUKE /mxx/	1618	6,7 Б	8	8	9,6
	JUKE, /axx/	1618	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	March (k12)	1200	6,1 Б	7,3	7,3	8,8
	March (k12)	1240	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
	Maxima QX VI (A34)	3498	10,1 Б	12,1	12,1	14,5
	Micra	1200	7,1 Б	8,5	8,5	10,2
	Murano (Z51) (facelift 2010)	2488	8,5 Д	10,2	10,2	12,2
	Murano (Z51)	3498	11,0 Б	13,2	13,2	15,8
	Navara III (D40 facelift 2010)	2488	8,4 Д	10,1	10,1	12,1
	Navara III (D40)	2500	9,4 Д	11,3	11,3	13,5
	Note I (E11)	1461	5,6 Д	6,7	6,7	8,1
	Note I (E11) (facelift 2010)	1461	4,4 Д	5,3	5,3	6,3
	Note II (E12)	1461	3,8 Д	4,6	4,6	5,5
	Pathfinder III	2488	10,0 Д	12	12	14,4
	Pathfinder III (2010 facelift)	2991	9,5 Д	11,4	11,4	13,7
	Pathfinder III	3954	13,0 Б	15,6	15,6	18,7
	Patrol GR II (Y61)	2826	10,8 Д	13	13	15,5
	Patrol GR II (Y61)	4169	14,5 Д	17,4	17,4	20,1
	Patrol GR II (Y61)	4759	18,0 Б	21,6	21,6	25,9
	Patrol	5600	23,4 Б	28,1	28,1	33,7
	PICKUP	2494	9,5 Д	11,4	11,4	13,7

	Qashqai+2 (2010 facelift)	1995	6,4 Д	7,7	7,7	9,2
	Qashqai+2 (2010 facelift) automatic	2000	7,1 Д	8,5	8,5	10,2
	Skyline XI (R35)	2495	10,8 Б	13	13	15,5
	Sunny	1500	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	TEANA	1998	10,5 Б	12,6	12,6	15,1
	TEANA	2349	10,8 Б	13	13	15,5
	Teana II	2500	9,6 Б	11,5	11,5	13,8
	Teana II	3498	10,7 Б	12,8	12,8	15,4
	Tiida	1596	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
	Tiida	1797	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	Wingroad (Y11)	1497	9,4 Б	11,3	11,3	13,5
	X-Terra	3275	15,7 Б	18,8	18,8	22,6
	X-Terra turbo	3275	13,1 Б	15,7	15,7	18,9
	X-Trail II (T31, facelift 2010)	1995	7,1 Д	8,5	8,5	10,2
	X-Trail II (T31)	1998	9,0 Б	10,8	10,8	13
	X-Trail II (T31) CVT	2488	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
SAMSUNG						
	SM5	1997	12,5 Б	15	15	18
SKODA						
	Octavia II Combi (facelift 2009)	1595	7,9 Б	9,5	9,5	11,4
	Octavia II Combi (facelift 2009)	1598	4,7 Д	5,6	5,6	6,8
SSANGYONG						
	ACTYON	1998	8,5 Д	10,2	10,2	12,2
SUBARU						
	XV 2.0i	1998	7,2 Б	8,6	8,6	10,4
	Impreza III Sedan	1498	7,6 Б	9,1	9,1	10,9
	Forester III (facelift 2010)	1995	7,5 Б	9	9	10,8
	Forester III 2.5XS	2457	9,2 Б	11	11	13,2
	Forester III 2.5XT	2457	10,0 Б	12	12	14,4
	Forester IV	2500	8,2 Б	9,8	9,8	11,8
	Outback IV, limited	2457	9,7 Б	11,6	11,6	14
SUZUKI						
	Swift I	1248	5,2 Д	6,2	6,2	7,5
	Grand Vitara III	1995	9,1 Б	10,9	10,9	13,1
	Grand Vitara III	2393	9,6 Б	11,5	11,5	13,8
	Jimny (FJ)	1300	8,0 Б	9,6	9,6	11,5
	Jimny (facelift 2012)	1328	6,9 Б	8,3	8,3	9,9
	Jimny (3th)	1328	9,1 Б	10,9	10,9	13,1
	Swift I	1328	6,2 Б	7,4	7,4	8,9
	SX4	1586	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
TOYOTA						
	Corolla Verso III 1.6 16V	1598	6,7 Б	8	8	9,6

	Corolla Verso III 1.8 16V	1798	7,1 Б	8,5	8,5	10,2
	Corolla Verso III 2.0	1998	5,4 Д	6,5	6,5	7,8
	Corolla Verso III 2.2	2231	6,2 Д	7,4	7,4	8,9
	Corolla XI (E170) 1.33	1329	5,6 Б	6,7	6,7	8,1
	Corolla XI (E170) 1.6	1364	4,3 Д	5,2	5,2	6,2
	Corolla XI (E170) 1.6	1598	5,5 Б	6,6	6,6	7,9
	Hilux Extra Cab VII	2494	7,3 Д	8,7	8,7	10,5
	Ractis/Verso-S	1496	6,6 Б	7,9	7,9	9,5
	4Runner 2,7 4x2	2694	11,2 Б	13,4	13,4	16,1
	4Runner 4,0 V6 4x4	3956	11,8 Б	14,2	14,2	17
	Allion	1497	10,0 Б	12	12	14,4
	Allion	1794	8,5 Б	10,2	10,2	12,2
	Allion	1998	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	Auris	1398	7,6 Б	9,1	9,1	10,9
	Auris	1598	7,8 Б	9,4	9,4	11,2
	Blade	2362	9,3 Б	11,2	11,2	13,4
	Camry VII	2000	7,3 Б	8,8	8,8	10,5
	Camry VI	2362	7,0 X	8,4	8,4	10,1
	Camry Solara II	2362	9,0 Б	10,8	10,8	13
	Camry VI (XV40)	2362	10,1 Б	12,1	12,1	14,5
	Camry VI (XV40)	2362	5,7 X	6,8	6,8	8,2
	Camry VI (XV40)	2362	8,4 Б	10,1	10,1	12,1
	Camry VII (XV50)	2494	8,5 Б	10,2	10,2	12,2
	Camry VII (XV50)	2494	5,7 X	6,8	6,8	8,2
	Camry VII (XV50)	3456	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
	Corolla Axio	1496	6,8 Б	8,2	8,2	9,8
	Corolla Fielder	1496	7,2 Б	8,6	8,6	10,4
	Corolla Verso II 1.6i	1598	7,3 Б	8,8	8,8	10,5
	Corolla Verso II 1.8 VVT-i	1794	7,5 Б	9	9	10,8
	Corolla Verso II 2.2 D-CAT	2231	7,0 Д	8,4	8,4	10,1
	Corolla X (E140, E150) 1.3	1329	6,0 Б	7,2	7,2	8,6
	Corolla X (E140, E150) 1.4	1364	4,9 Д	5,9	5,9	7
	Corolla X (E140, E150) 1.6 i	1598	7,0 Б	8,4	8,4	10,1
	Corolla X (E140, E150) 2.0	1998	5,5 Д	6,6	6,6	7,9
	Corolla-Rumion 1.5i	1500	10,0 Б	12,2	12,2	14,4
	Crown Athlete Hybrid	2493	4,8 X	5,8	5,8	6,9
	Crown 2.5 Athlete	2499	9,8 Б	11,8	11,8	14,1
	Crown 3.0 (A)	2995	10,9 Б	13,1	13,1	15,7
	ESTIMA	2362	5,6 X	6,7	6,7	8,1
	FJ Cruiser 4.0 V6	4000	14,0 Б	16,8	16,8	20,2
	Fortuner	2700	12,0 Б	14,4	14,4	17,3
	Fortuner	2982	8,5 Д	10,2	10,2	12,2
	Harrier 2.4	2364	11,5 Б	13,8	13,8	16,6

	Harrier 3.0	2995	11,8 Б	14,2	14,2	17
	Harrier	3300	6,7 X	8	8	9,6
	Highlander I	2362	11,2 Б	13,4	13,4	16,1
	Highlander II	2672	10,0 Б	12	12	14,4
	Highlander I	3000	11,8 Б	14,2	14,2	17
	Highlander II	3311	9,6 X	11,5	11,5	13,8
	Highlander III	3456	10,1 Б	12,1	12,1	14,5
	Highlander II	3456	9,6 X	11,5	11,5	13,8
	Highlander II	3456	11,8 Б	14,2	14,2	17
	Hilux Double Cab VII (facelift 2011)	2494	7,3 Д	8,8	8,8	10,5
	Ist	1500	6,5 Б	7,8	7,8	9,4
	Kluger V	2364	10,5 Б	12,6	12,6	15,1
	Land Cruiser Prado (J150)	2694	12,5 Б	15	15	18
	Land Cruiser Prado (J150 facelift 2013)	2755	7,9 Д	9,5	9,5	11,4
	Land Cruiser Prado (J150)	2755	6,9 Д	8,3	8,3	9,9
	Land Cruiser (J200)	4164	10,0 Д	12	12	14,4
	Land Cruiser (120) Prado	4463	14,0 Б	16,8	16,8	20,2
	Land Cruiser (120) Prado	4608	12,7 Б	15,2	15,2	18,3
	Land Cruiser 100	2982	7,4 Д	8,9	8,9	10,6
	Land Cruiser 79 (HZJ79)	3956	10,3 Б	12,4	12,4	14,8
	Land Cruiser 200	4200	13,8 Б	16,6	16,6	19,9
	Land Cruiser 200	4461	10,2 Д	12,2	12,2	14,7
	Land Cruiser 70	4461	10,9 Д	13,1	13,1	15,7
	Land Cruiser Prado (J150)	4608	13,7 Б	16,4	16,4	19,7
	Land Cruiser Prado (J150)	4663	14,0 Б	16,8	16,8	20,2
	Land Cruiser (J200 facelift 2013)	2982	9,6 Д	11,5	11,5	13,8
	2.8 D-4D (177 Hp) AWD					
	Land Cruiser (J200 facelift 2013)	2982	8,7 Д	10,4	10,4	12,5
	2.8 D-4D (177 Hp) AWD Automatic					
	Land Cruiser (J200 facelift 2013)	2982	7,4 Д	8,9	8,9	10,6
	4.5 V8 (272 Hp) Automatic					
	Land Cruiser (J200 facelift 2013)	2982	7,8 Д	9,4	9,4	11,2
	4.6 V8 (318 Hp) Automatic					
	MARK-X-ZIO	2362	10,0 Б	12	12	14,4
	Passo	1000	4,6 Б	5,5	5,5	6,6

	Passo	1300	5,5 Б	6,6	6,6	7,9
	Premio	1794	8,5 Б	10,2	10,2	12,2
	Prius II (NHW20)	1497	3,6 X	4,3	4,3	5,2
	Prius IV (XW50)	1798	3,2 X	3,8	3,8	4,6
	Prius+ (facelift 2015)	1798	4,1 X	4,9	4,9	5,9
	Prius Plug-in Hybrid (ZVW35)	1798	2,5 X	3	3	3,6
	Prius III (ZVW30)	1798	3,9 X	4,7	4,7	5,7
	Prius+	1798	4,1 X	4,9	4,9	5,9
	PROBOX	1500	7,1 Б	8,5	8,5	10,2
	Ractis	1364	4,8 Д	5,8	5,8	6,9
	Raum	1497	8,4 Б	10,1	10,1	12,1
	RAV 4 IV	1987	7,7 Б	9,2	9,2	11,1
	RAV4	1998	5,1 Д	6,1	6,1	7,3
	RAV 4 III	2231	6,4 Д	7,7	7,7	9,2
	RAV 4 IV (facelift 2015)	2231	6,5 Д	7,8	7,8	9,4
	RAV 4 III	2362	9,8 Б	11,7	11,7	14,1
	RAV 4 II	2494	5,9 X	7,1	7,1	8,5
	Rush	1495	8,6 Б	10,3	10,3	12,4
	SAI	2362	7,0 X	8,4	8,4	10,1
	Succeed	1500	7,5 Б	9	9,0	10,8
	Tacoma III Double Cab Long	3456	11,2 Б	13,4	13,4	16,1
	Tacoma III Double Cab	3456	12,3 Б	14,7	14,7	17,7
	Tundra II Regular Cab (facelift 2009)	4608	13,0 Б	15,6	15,6	18,7
	Tundra II Double Cab Long Bed	4664	14,3 Б	17,2	17,2	20,6
	Tundra II CrewMax	5663	14,7 Б	17,6	17,6	21,2
	Tundra III Double Cab	5663	15,5 Б	18,6	18,6	22,3
	Vanguard	2400	10,0 Б	12	12	14,4
	Venza	2672	9,5 Б	11,4	11,4	13,7
	Vitz	997	4,3 Б	5,2	5,2	6,2
	Vitz	1300	5,5 Б	6,6	6,6	7,9
UAZ						
	3153 YM3-4218-4L	2890	15,4 Б	18,4	18,4	22,2
	3159 3M3-4092	2700	16,5 Б	19,8	19,8	23,8
	3162 YM3-421. 10-4L-2,89-98-4M	2890	16,0 Б	19,2	19,2	23
	3163	2693	13,5 Б	16,2	16,2	19,4
	3303	2440	17,5 Б	21	21	25,2
	3909 YM3-4178-4L-2,445-76-4M	2445	18,5 Б	22,2	22,2	26,6
	3909 3M3-40210L-4L-2,445-81-4M	2445	17,3 Б	20,8	20,8	24,9
	3909 YM3-4178-4L-2,445-92-4M	2445	16,8 Б	20,2	20,2	24,2
	22069	2890	16,8 Б	20,2	20,2	24,2

	31512 3M3-4025	2445	15,5 Б	18,6	18,6	22,3
	31512 3M3-40260F	2445	15,4 Б	18,5	18,5	22,2
	31512 YM3-4178	2445	15,1 Б	18,1	18,1	21,7
	31514 3M3-4025	2445	16,7 Б	20	20	24
	31514 YM3-41780	2445	15,8 Б	19	19	22,7
	31514 YM3-402100	2445	15,6 Б	18,7	18,7	22,5
	31517	2393	11,0 Б	13,2	13,2	15,8
	31519 YM3-4218. 10-4L-2,89-98-4M	2890	14,5 Б	17,4	17,4	20,9
	31519 YM3-4218-4L-2,89-84-4M	2890	15,9 Б	19,1	19,1	22,9
	31519 YM3-4218-4L-2,89-98-4M	2890	14,9 Б	17,8	17,8	21,4
	31601 YM3-421	2890	15,3 Б	18,4	18,4	22
	31604 VM-425LTRV	2500	13,2 Б	15,8	15,8	19
	31622	2690	13,7 Б	16,4	16,4	19,7
	39094	2890	16,8 Б	20,2	20,2	24,2
	39099	2890	18,0 Б	21,6	21,6	25,9
	220601	2890	17,0 Б	20,4	20,4	24,5
	220692	2890	15,3 Б	18,4	18,4	22
	220694	2890	15,3 Б	18,4	18,4	22
	220695	2890	15,5 Б	18,6	18,6	22,3
	315195	2693	13,8 Б	16,5	16,5	19,9
	390992	2890	17,0 Б	20,4	20,4	24,5
	315142-012	2440	14,8 Б	17,8	17,8	21,3
VOLKSWAGEN						
	Passat Alltrack (B7)	1798	7,7 Б	9,2	9,2	11,1
	Passat Alltrack (B7)	1968	5,7 Д	6,8	6,8	8,2
	Cross Polo	1197	5,2 Б	6,2	6,2	7,5
	Tiguan	1984	9,2 Б	11	11	13,2
	Tiguan (facelift 2011)	1984	8,0 Б	9,6	9,6	11,5
	Touareg II (7P5)	2967	7,3 Д	8,7	8,7	10,5
	Touareg II (facelift 2014)	2995	8,2 X	9,8	9,8	11,8
	Touareg I (7L)	3189	13,0 Б	15,6	15,6	18,7
	Touareg II (7P5)	3597	10,5 Б	12,6	12,6	15,1
	Touareg I (7L)	3598	11,0 Б	13,2	13,2	15,8
II	АЧААНЫ АВТОМАШИН					
Shacman						
	Shacman бүх загвар	9726	33,6 Д	40,5	-	-
Beiben						
	Beiben бүх загвар	11700	36,0 Д	43,2	-	-
	Beiben бүх загвар	9726	34,8 Д	41,8	-	-
	Beiben бүх загвар	11596	35,6 Д	42,7	-	-
CAMC						
	HN төрлүүд	8800	33,0 Д	39,6	-	-

	HN 4250	11596	35,0 Д	42,0	-	-
DAEWOO						
	F3DEF	11051	34,5 Д	41,4	-	-
	TATA-K4D6F	11100	36,0 Д	43,2	-	-
DAYUN						
	DAYUN бүүх загвар	11596	35,5 Д	42,6	-	-
	DAYUN бүүх загвар	9726	35,1 Д	42,1	-	-
DONGFENG						
	DFL3251	8900	35,4 Д	42,5	-	-
	бүүх загвар	9726	37,0 Д	44,4	-	-
FAW						
	бүүх загвар	8600	33,6 Д	40,3	-	-
	бүүх загвар	9726	35,0 Д	42,0	-	-
	CA3310	11000	35,5 Д	42,6	-	-
FORD						
	TRANSIT 2,0 i	2000	12,0 Б	14,4	14,4	17,3
	TRANSIT 2,4D	2400	9,5 Д	11,4	11,4	13,7
FOTON						
	FORLAND	2700	12,0 Д	14,4	14,4	17,3
	бүүх загвар	9726	34,2 Д	41,0	-	-
	BJ3318	11596	38,0 Д	45,6	-	-
HINO						
	YC1250FS2PM	10520	29,5 Д	35,4	-	-
HONGYAN						
	бүүх загвар	10420	32,4 Д	38,9	-	-
	бүүх загвар	9726	32,0 Д	38,4	-	-
HOWO						
	бүүх загвар	9726	35,7 Д	42,8	-	-
	бүүх загвар	11596	37,9 Д	45,5	-	-
HYUNDAI						
	HD-1 2	2476	12,0 Д	14,4	14,4	17,3
	HD-100	2500	9,4 Д	11,23	11,3	13,5
	HD-100 2,4	2500	11,5 Б	13,8	13,8	16,6
	HD1000	12930	30,0 Д	36,0	-	-
	HD-120	7540	20,0 Д	24,0	24,0	28,8
	HD-270	9960	28,0 Д	33,6	33,6	40,3
	HD-35	2500	13,0 Д	15,6	15,6	18,7
	HD72	3400	15,5 Д	18,6	18,6	22,3
	HD72	3928	17,0 Д	20,4	20,4	24,5
	Porter II	2467	10,2 Д	12,2	12,2	14,7
	Porter II	2497	10,5 Д	12,6	12,6	15,1
KIA						
	Bongo 2.4 MT 4X2	2359	8,3 ХГ/Б	10,0	10,0	11,9

	Bongo3	2497	10,5 Д	12,6	12,6	15,1
	Bongo3	2700	11,5 Д	13,8	13,8	16,6
	Bongo 2.9 MT 4X2	2900	12,0 Д	14,4	14,4	17,3
	Bongo 2.9 MT 4X4	2900	10,5 Д	12,6	12,6	15,1
	Bongo 2.9 AT	2900	9,6 Д	11,5	11,5	13,8
MITSUBISHI						
	FUSO CANTER 2.5	2500	10,5 Д	12,6	12,6	15,1
	FUSO CANTER 3.0	2998	10,6 Д	12,7	12,7	15,3
	FUSO	3900	13,5 Д	16,2	16,2	19,4
	FUSO	4210	14,0 Д	16,8	16,8	20,2
	FUSO	8200	18,0 Д	21,6	21,6	25,9
NORTHBENZ						
	бүх загвар	9725	36,0 Д	43,2	-	-
SCANIA						
	P420CB8X4EHZ	11700	36,0 Д	43,2	-	-
SHAANXI						
	бүх загвар	9726	35,0 Д	42,0	-	-
SINOTRUK						
	бүх загвар	9726	34,2 Д	41,0	-	-
VOLVO						
	FH440	12780	37,0 Д	44,4	-	-
	FH610	16120	38,5 Д	46,2	-	-
	FM44084R	12783	37,5 Д	45,0	-	-
	ZJV3310RJ35	12783	37,5 Д	45,0	-	-
XCMG						
	QY20B	11596	35,0 Д	42,0	42,0	50,4
UAZ						
	39094	2890	18,5 Б	22,2	22,2	26,6
	3303	2440	17,5 Б	21,0	21,0	25,2
III	АВТОБУС					
DAEWOO						
	BS106	11051	28,0 Д	33,6	33,6	40,3
FIAT						
	DUCATO	2287	12,8 Д	15,4	15,4	18,4
FORD						
	Econoline E350 Van	5400	23,2 Б	27,8	27,8	33,4
	Transit 350 Bus	2402	12,1 Д	14,5	14,5	17,4
	Transit FT 150/150L 2.5D (13 суудалтай)	2496	11,3 Д	13,6	13,6	16,3
	Tourneo 2,2D	2198	10,5 Д	12,6	12,6	15,1
	Transit 150/150L 2.0i (15 суудалтай)	2000	13,0 Б	15,6	15,6	18,7
	Transit 2.0 (12 суудалтай)	2000	13,5 Б	16,2	16,2	19,4
	Transit 2.4 (14 суудалтай)	2402	11,5 Д	13,8	13,8	16,6

	Transit 350 (13 суудалтай)	2402	11,9 Д	14,3	14,3	17,1
	Transit 350 (14 суудалтай)	2402	12,1 Д	14,5	14,5	17,4
GAZ						
	2705	2015	16,3 Б	19,6	19,6	23,5
HYUNDAI						
	Aero city	11150	28,5 Д	34,2	34,2	41,0
	Aero city 540	11150	29,0 Д	34,8	34,8	41,8
	Aero city 570	11150	29,0 Д	34,8	34,8	41,8
	Aero Express	11150	29,0 Д	34,8	34,8	41,8
	Aero space	12900	30,0 Д	36,0	36,0	43,2
	Aero Town	6600	17,2 Д	20,6	20,6	24,8
	Country 3.3	3300	13,5 Д	16,2	16,2	19,4
	County	3907	14,0 Д	16,8	16,8	20,2
	GRANDSTAREX	2497	9,5 Д	11,4	11,4	13,7
	Starex	2476	9,5 Д	11,4	11,4	13,7
	Starex	2351	11,5 Б	13,8	13,8	16,6
	UNIVERSE	11149	30,0 Д	36,0	36,0	43,2
	UNIVERSE	12300	30,5 Д	36,6	36,6	43,9
IVECO						
	NJ6493	2798	9,5 Д	11,4	11,4	13,7
KIA						
	GRANBIRD	11000	28,0 Д	34,6	34,6	41,5
	GRANBIRD	12344	31,0 Д	37,4	37,4	44,5
	GRANBIRD	16740	34,0 Д	40,5	40,5	48,5
MAZ						
	215067	7200	46,0	55,2	55,2	66,2
MAZDA						
	Bongo	2000	10,0 Д	12,0	12,0	14,4
MERCEDES BENZ						
	SPRINTER	1998	9,8Д	11,4	11,4	13,68
Nissan						
	Urvan	2488	10,0 Д	12,0	12,0	14,4
	CARAVAN	2950	12,1	14,5	14,5	17,4
PAZ						
	3205-70	4750	24,6 Д	29,5	29,5	35,4
PAZ	32053-07	4750	8,5 Д	10,2	10,2	12,2
PAZ	32053R	4750	15,5 Д	18,6	18,6	22,3
PAZ	3205 /3М3 5112.10/	4670	31,2 Б	37,4	37,4	44,9
PAZ	4234		22,5 Д	27,0	27,0	32,4
PAZ	32053		32,0 Б	38,4	38,4	46,1
TOYOTA						
	Coaster 4,2D	4200	17,0 Д	20,4	20,4	24,5
	Hi Ace	1998	11,2 Б	13,4	13,4	16,1

	Hi Ace	2400	12,8 Б	15,4	15,4	18,4
	Hi Ace	2694	14,0 Б	16,8	16,8	20,2
	Hi Ace	3000	15,0 Б	18,0	18,0	21,6
	Hi Ace 2800 Supercustom D	2779	10,8 Д	13,0	13,0	15,5
YUTONG						
	ZK6108HG	8268	25,0	30,0	30,0	36,0
UAZ						
	2206	2890	12,3 Б	14,8	14,8	17,7
	3909	2890	12,3 Б	14,8	14,8	17,7
	3962	2693	24,4 Б	29,3	29,3	35,1
	22069	2890	16,8 Б	20,2	20,2	24,2
	29891	2693	20,7 Б	24,8	24,8	29,8
	220601	2890	17,0 Б	20,4	20,4	24,5
	220692	2890	15,3 Б	18,4	18,4	22,0
	220694	2890	15,3 Б	18,4	18,4	22,0
	220695	2890	15,5 Б	18,6	18,6	22,3
ZHONGTONG						
	LCK610	7800	24,0	28,8	28,8	34,6

Тайлбар:

- Жишиг нормыг шууд үндсэн норм /аж ахуйн нэгж, иргэдийн автомашинд мөрдөх норм/ болгон мөрдөж болох бөгөөд тодорхой хугацаанд шатахуун зарцуулалтын сорил, туршилтыг явуулсны үндсэн дээр бодит зарцуулалтад тулгуурлан жишиг нормыг бага зэрэг өсгөх болон бууруулж үндсэн нормыг тогтоож болно.
- Монгол Улсын автопаркын бүтцэд 10-аас дээш тоогоор орж ирсэн 2007 оноос хойш үйлдвэрлэгдсэн нийтийн хэрэгцээнд ашиглагдаж байгаа автомашинуудын жишиг нормыг тогтоосон болно.
- Дээрх жишиг нормын жагсаалтад ороогүй автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тогтоох, жишиг нормыг хянан үндсэн норм болгон мөрдөх аргачлал зааврыг 1 дүгээр хавсралтын 3 дахь хэсэгт үзүүлэв.
- Хотын гадна, тууш замд автомашины шатахуун зарцуулалт тооцсон жишиг норм дээр бүх автомашинд нэмэж олгодог хүйтний улирлын шатахуун зарцуулалтын нэмэгдэл, Улаанбаатар хотын хөдөлгөөний эрчимын нэмэгдлийг нэмэж жишиг нормыг тооцсон болно.

**2. АВТОМАШИНЫ 100 КМ ГҮЙЛТЭД ЗАРЦУУЛАХ ШАТАХУУН
ЗАРЦУУЛАЛТЫН ҮНДСЭН НОРМЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ БОЛОН
БУУРУУЛАХ НӨХЦЛҮҮД**

**2.1. Автозамын нөхцөлөөс хамрааруулж, шатахуун зарцуулалтын үндсэн
нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувь хэмжээ**

Ашиглалтын бүс	Нэмэгдүүлэх(+) болон бууруулах (-) хэмжээ, %	Аймгийн нэр	Сумын нэр
I	+ 15,0	Архангай	Тариат, Хангай, Чулуут
		Өвөрхангай	Бат-Өлзий, Уянга
		Баянхонгор	Баянбулаг, Гурванбулаг, Байдраг, Галуут, Эрдэнэцогт
		Хөвсгөл	Шинэ-Идэр, Жаргалант, Галт, Ренчинлхүмбэ, Цагааннуур, Улаан-Уул, Баянзүрх, Ханх, Цагаан-Үүр, Чандмань-Өндөр
		Завхан	Их-Уул, Булнай, Идэр, Отгон, Шилүүстэй, Тэлмэн, Алдархаан, Ургамал, Дөрвөлжин, Завханмандал, Цагаанчулуут, Цагаанхайрхан, Яруу, Эрдэнэхайрхан, Цэцэн-Уул, Сонгино, Түдэвтэй, Нөмрөг
		Говь- Алтай	Тонхил, Хөхморьт, Бугат
		Ховд	Дуут, Мөнххайрхан, Мөст, Цэцэг, Булган, Үенч, Алтай
		Баян-Өлгий	Улаанхус, Цэнгэл, Сагсай, Бугат, Буянт, Алтай, Толбо, Дэлүүн, Булган
	Увс	Завхан, Зүүнговь	
II	/+/ 10,0	Говь-Алтай	Баян-Уул, Жаргалан, Дарви, Шарга, Тайшир, Дэлгэр, Халиун, Бигэр, Чандмань, Цээл, Алтай, Цогт, Эрдэнэ, Төгрөг, Буянт
		Завхан	Асгат, Сантмаргац, Тэс, Баянтэс, Баянхайрхан
		Ховд	Эрдэнэбүрэн, Ховд, Буянт, Манхан
		Баян – Өлгий	Ногооннуур, Алтанцөгц, Баяннуур
		Увс	Өмнөговь, Ховд, Бөхмөрөн, Тариалан, Сагил, Түргэн, Баруунтуруун, Хяргас, Зүүнхангай, Өндөрхангай, Цагаанхайрхан, Хархираа
		Төв	Мөнгөнморьт, Эрдэнэ, Баянзүрх, Баяндэлгэр, Архуст
		Архангай	Жаргалант, Өндөр-Улаан, Ихтамир, Булган
III	+ 5,0	Өмнөговь	Гурвантэс, Ноён, Сэврэй, Баяндалай, Хүрмэн, Номгон
		Баянхонгор	Баянцагаан, Баянговь, Шинэжинст, Баян-Өндөр
		Өвөрхангай	Хархорин, Хужирт, Зүүнбаян-Улаан, Тарагт, Өлзийт, Зүйл
		Архангай	Өлзийт, Өгийнуур, Хашаат, Цэнхэр,

			Хотонт, Цэцэрлэг, Хайрхан, Ихтамир, Эрдэнэмандал, Төвшрүүлэх, Батцэнгэл
		Хэнтий	Батширээт, Өмнөдэлгэр, Цэнхэрмандал
		Увс	Тэс, Давст, Малчин, Наранбулаг, Өлгий
		Ховд	Мянгад, Чандмань, Зэрэг, Дарви, Дөргөн,
		Булган	Бүхсум
		Сэлэнгэ	Бүхсум
IV	- 5,0	Дорнод	Бүхсум
		Сүхбаатар	Бүхсум
V	0,0	I-IV бүсэд хамрагдаагүй аймаг, сум болон I-III бүсэд хамаарагдах аймаг сум хатуу хучилттай автозамын сүлжээтэй болсон үед	Шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг мөрдөнө.

2.2. Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ, мөрдөх хугацаа

Хүйтний бүсийн ангилал	Аймгийн нэр	Сумын нэр	Хүйтний нэмэгдлийн/+/ хэмжээ, %	Нэмэгдэл олгох хугацаа / сар.өдөр/	
				Эхлэх	Дуусгах
I	Завхан	Баянтэс, Баянхайрхан, Сонгино, Түдэвтэй, Нөмрөг, Тэлмэн, Булнай, Их-Уул, Яруу, Тосонцэнгэл, Отгон, Тэс	/+20,0 /+25,0 /+20,0	10/X 21/XII 16/II	20/XII 15/II 16/IV
	Хөвсгөл	Цэцэрлэг, Цагаан- Уул, Баянзүрх, Улаан-Уул, Ханх, Ренчинлхүмбэ, Чандмань-Өндөр, Цагаан-Үүр, Цагааннуур, Арбулаг			
	Увс	Давст, Түргэн, Тариалан, Наранбулаг, Малчин, Хяргас, Зүүнговь, Тэс, Цагаанхайрхан, Баруунтуруун, Сагил, Өндөрхангай, Зүүнхангай			
II		I ба III бүсэд харъяалагдаагүй аймаг, сум	/+20,0	15/X	10/IV
III	Өмнөговь	Бүх сум	/+20,0	1/XI	1/IV
	Сүхбаатар	Баяндэлгэр, Онгон, Наран, Дарьганга			
	Дорноговь	Мандах, Хатанбулаг, Сайхандулаан, Хөвсгөл, Улаанбадрах, Эрдэнэ, Өргөн Замын-Үүд, Улаан-Уул, Дэлгэрэх, Айраг			
	Дундговь	Дэлгэрхангай, Хулд, Өлзийт, Өндөршил, Гурвансайхан, Баянжаргалан			
	Баянхонгор	Баян-Өндөр, Баянцагаан, Шинэжинст, Баянговь, Баянлиг, Жинст, Богд, Баацагаан			
	Говь-Алтай	Тонхил, Бугат, Алтай, Эрдэнэ, Цээл, Чандмань, Цогт Тоорой, Ажбогд, Шарга, Бигэр, Төгрөг, Халиун			
	Ховд	Үенч, Алтай, Цэцэг, Булган, Зэрэг			

Тайлбар: 1 дүгээр хавсралтын 1-д жишиг нормын жагсаалтад орсон автомашин жишиг норм дээр автомашины хүйтний улирлын нэмэгдлийг 20%-иар тооцсон бөгөөд хүйтний бүсийн 1 дүгээр ангилалд багтаж буй зарим сумдыг заасан хугацаанд 5%-иар нэмэж тооцно.

2.3. Ажил үйлчилгээний онцлог, автозамын онцгой хүнд нөхцлийг харгалзан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нөхцлүүд

№	Ашиглалтын нөхцөл, ажил үйлчилгээний онцлог нөхцлүүд	Үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ, %	Тайлбар
1	Орон нутагт замгүй газар явж эрчим хүч, холбооны шугам тавих, засварлах, зөвшөөрөгдсөн нөхцөлд ан агнах, геологи, археологи, усны хайгуул, шинжилгээ хийх, зам гүүр барих, мал тууврын экспедици, мал эмнэлгийн түргэн тусламжинд ажиллах, радио релейны станц цэгүүдэд ажиллах автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	10,0	
2	Шинэ автомашин, шинэ хөдөлгүүрийн ашиглалтын эхний 1000 км гүйлтэд шатахууны үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	10,0	
3	Тариан талбайд комбайн дагах, хөрс хуулагдсан уурхайн дотоод дүүрэгт ажилласан автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	10,0	
4	Даршны комбайн дагаж ажилласан автомашинд шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	20,0	
5	Жолооны сургалтын автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	20,0	
6	Хүн эмнэлгийн түргэн тусламжийн үүрэг гүйцэтгэж явсан гүйлтэд шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	15,0	Эмнэлгийн бус автомашинд олгохгүй
7	Бага хурдаар тээвэрлэх шаардлагатай, дэлбэрэх аюултай, хэт хүнд, урт, овор ихтэй ачаа тээх автомашины үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	5,0	
8	Овор ихтэй, хэт хүнд ачаа ачсан 30-аас дээш тоннын даацтай трайллер чирч хот хооронд болон хотын дотор тээвэр хийсэн автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	25,0	
9	Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотод ажиллах автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	20,0	Бүх төрлийн автотээврийн хэрэгсэл
10	Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээ	25,0	Замын хөдөлгөөний эрчимийн /Улаанбаатар хотын/ нэмэгдэл хэрэглэхгүй.

Тайлбар: 1 дүгээр хавсралтын 1-д заасан Автомашины 100 км гүйлийн нормд орсон автомашинуудад /дээрх хүснэгтийн 9/ Замын хөдөлгөөний эрчим ихтэй Улаанбаатар хотод ажиллах автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх хэмжээг тооцсон болно.

2.4. Автомашины 100 ткм тээврийн ажлын болон өөрөө буулгагч автомашины ачаагаа буулгахад зарцуулах шатахууны норм

№	Үзүүлэлт	Шатахууны хэмжээ, л
1	Автомашины 100 ткм тээврийн ажилд зарцуулах шатахууны норм:	
	Бензинээр ажилладаг хөдөлгүүртэй автомашины гүйцэтгэсэн 100 ткм-ийн тээврийн ажил тутамд	3,0
	Дизель түлшээр ажилладаг автомашины 100 ткм тээврийн ажил тутамд	1,725
2	Өөрөө буулгагч автомашины ачаагаа буулгах, механизмаа ажиллуулахад зарцуулах шатахууны норм:	
	6 тн хүртэл даацтай өөрөө буулгагч автомашины ачаатай явалт тутамд	0,3
	6-20 тн хүртэл даацтай өөрөө буулгагч автомашины ачаатай явалт тутамд	0,5 л
3	Уул уурхайн онцгой их даацын өөрөө буулгагч автомашины ачаатай явалт тутамд:	
	20-27 тн даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	0,6
	27-40 тн даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	0,8
	40-75 тн даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	1,0
	75-аас дээш даацтай өөрөө буулгагч автомашинд	1,2

2.5. Автомашины 1 мото.цагт зарцуулах шатахуун зарцуулалт

- Тусгай төхөөрөмж бүхий автомашины төхөөрөмжөө ажиллуулахад шаардагдах шатахууны 1 мото.цагийн нормыг автомашины техникийн тодорхойлолтод заасан нормоор баримжаалан үндсэн нормыг тооцно.
- Автомашины тусгай төхөөрөмж ажиллуулах нормыг хянан үндсэн норм болгон мөрдөх, гүйлтийн нормоор шатахуун зарцуулалтыг тооцох боломжгүй технологийн тээвэр гүйцэтгэж буй автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг ажлын зураг авалт хийж 1 цагт олгох шатахууны хэмжээг тогтоон мото.цагаар олгож болно.
- Автомашинаас цахилгааны эх үүсвэр авах, өвлийн улиралд автомашиныг халаах гэх мэт зориулалтаар хөдөлгүүрийг ажиллуулахад 100 км гүйлтэд зарцуулах үндсэн нормын 5 %-иар бодож олгоно.

3. Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох аргачлал, зөвлөмж

Автотээвэрт хэмнэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шатахуун, тосолгооны материалыг зохистой зарцуулах, техникийн үндэслэлтэй, үнэн зөв норм тогтоож мөрдөх, урамшууллын механизм хэрэглэх явдал нэн чухал ач холбогдолтой.

Автотээврийн хэрэгсэл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага иргэд шатахуун зарцуулалтын нэгж, байгууллага, иргэд шатахуун зарцуулалтын нэгжийн норм, хэрэгцээг төлөвлөж тодорхойлох, автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг өөрсдөө тогтоох, шатахуун зарцуулалтын нормыг нэмэгдүүлэх ба хорогдуулах, хэмжилт сорилт хийхтэй холбогдсон үйл ажиллагааг зохицуулахад зориулагдана.

Автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын норм тооцох аргачлал:

- Автотээврийн хэрэгсэл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллаг иргэд нь автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах жишиг нормыг үндэс болгон өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
- Шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд боломжтой гэж үзвэл үндсэн нормоор нь шууд мөрдөх, эсвэл тодорхой хугацаанд уг жишиг нормын мөрдөлтөд хэмжилт, судалгаа явуулсны үндсэн дээр өөрийн ажил, үйлчилгээний онцлог, автозамын болон цаг агаарын нөхцөл байдалтайгаа нийцүүлэн нэмэгдүүлэх юмуу хорогдуулах замаар үндсэн норм болгож хэрэглэж болно.
- Шатахуун зарцуулалтын жишиг норм тогтоогдоогүй марк загварын хувьд шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг тухайн автомашины үйлдвэрлэгчийн тогтоосон шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормын болон ашиглалтын нөхцлөөс хамаарч хяналтын зарцуулалтын өөрчлөлтийн хэмжээг илэрхийлэх коэффициентийн тусламжтайгаар тооцооны аргаар тогтоож болно.
  - Автомашины шатахуун зарцуулалтыг (л/100 км) үйлдвэрлэгч фирм тогтоож тухайн автомашины техникийн тодорхойлолт, ашиглалтын зааварт тусгасан байдаг.
  - Автомашины шатахуун зарцуулалтыг ашиглалтын нөхцлөөс хамааруулан өсгөх коэффициентийг K_{θ} судалгаагаар тогтооно.
  - Энэхүү коэффициент нь ачаа, суудлын зориулалтын ердийн автомашинд 1,2, туулах чадварыг нэмэгдүүлсэн автомашинд 1,1 байна.

Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг хяналтын зарцуулалтыг өсгөх коэффициентийн тусламжтайгаар дараах томъёог ашиглан тодорхойлно.

$$N_{\text{жишиг}} = N_{\text{хяналт}} \times K_{\theta}$$

Энд:

$N_{\text{жишиг}}$ – Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм

$N_{\text{хяналт}}$ – Шатахуун зарцуулалтын хяналтын норм, л/100 км

$K_{\text{ө}}$ – Шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормыг ашиглалтын нөхцлөөс хамааруулан өсгөх коэффициент.

Энэ аргаар тогтоосон жишиг норм нь шатахууны бодит зарцуулалтын баримжаа хэмжээг харуулах бөгөөд судалгааны статистикийн болон сорилтын аргаар хэмжилт хийж баталгаажуулах зайлшгүй шаардлагатай болно.

- Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хэмнэсэн тохиолдолд тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан тогтоосон нормоос шатахуун хэмнэсэн жолоочид хэмнэлтийн тодорхой хувиар шагнал олгох юмуу бусад урамшуулал үзүүлж болно. Энэхүү шагнал урамшуулал олгох журмыг тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллаг тогтооно.

Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормын төрлүүд:

- Автомашины шатахуун зарцуулалтын норм нь нэгжийн болон автотээврийн хэрэгслийн шатахуун зарцуулалтын үндсэн норм гэсэн хоёр бүлэг нормоос бүрдэнэ. Шатахуун зарцуулалтын нэгж ажлын нормыг нийт зарцуулсан шатахууныг нийт гүйцэтгэсэн ажлын хэмжээнд хувааж тодорхойлох бөгөөд дараах нэгжээр тодорхойлно. Үүнд:
  - ачаа тээврийн ажилд гр/тн.км
  - зорчигч тээврийн ажилд гр/зорчигч.км
  - такси тээврийн ажилд гр/төл.км
  - цагийн тээврийн үйлчилгээнд гр/төл.цаг
- Шатахууны нэгж зарцуулалтын нормыг тухайн байгууллага, аж ахуйн нэгж, салбар улсын хэмжээгээр шатахууны хэрэгцээг тээвэрлэлтийн ажлын хэмжээнээс хамааруулан төлөвлөх, шатахуун зарцуулалтын байдалд дүн шинжилгээ хийх, хэмнэлтийн хэмжээг тодорхойлох, салбаруудын хоорондын шатахуун зарцуулалтын байдлыг харьцуулан үнэлэх зэрэгт ашиглана.
- Автомашины шатахуун зарцуулалтын хэмжээ нь дараах үндсэн норм, нэмэгдлүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:
  - а. Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны үндсэн норм:
    - Ачаа, тээврийн автомашины ачаагүй явсан 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны хэмжээ л/100 км
    - Суудлын автомашины, автобусны дундаж ачаалалтай үеийн 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны хэмжээ л/100 км
    - Тусгай зориулалтын автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны хэмжээ л/100 км
  - б. Энэхүү тушаалын ачаа тээврийн автомашины 100 тн.км тээврийн ажил гүйцэтгэхэд зарцуулах шатахууны нормыг тооцно.

в. Автомашины ашиглалтын нөхцлөөс хамааруулан олгох шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормын нэмэгдлүүд. Үүнд:

- Автозамын нөхцлийн нэмэгдэл /Ашиглалтын бүсийн нэмэгдэл/
 K_3 %
- Хүйтний улирлын нэмэгдэл K_x %
- Тээврийн ажил үйлчилгээний онцлогийг тусгасан нэмэгдлүүд K_T %

Автомашины шатахуун зарцуулалтын нормыг тооцох аргачлал, зөвлөмж

№	Үзүүлэлт	Томъёо, тодорхойлолт	Зөвлөмж, тайлбар, жишээ
1	Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны жишиг норм /Н _{жишиг} /-ыг тооцох	$N_{\text{жишиг}} = N_{\text{хяналт}} \times K_{\text{е}}$ <p>Н_{жишиг} – Автомашины шатахуун зарцуулалтын жишиг норм</p> <p>Н_{хяналт} – Шатахуун зарцуулалтын хяналтын норм, л/100 км</p> <p>К_е – Шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормыг ашиглалтын нөхцлөөс хамааруулан өсгөх коэффициент.</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын хяналтын нормыг монгол орны ашиглалтын нөхцөлийг тусгасан өсгөх коэффициентийн тусламжтайгаар дараах томъёог ашиглан тодорхойлно.</p> <p>Энэхүү коэффициент нь ачаа, суудлын зориулалтын ердийн автомашинд 1,2, туулах чадварыг нэмэгдүүлсэн автомашинд 1,1 байна.</p> <p>Жишиг норм нь шатахууны бодит зарцуулалтын баримжаа болох бөгөөд статистик болон сорил, туршилтын аргаар хэмжилт хийж батлгаажуулах зайлшгүй шаардлагатай. Toyota ractis суудлын автомашины техникийн үзүүлэлтэд хяналтын зарцуулалт 100 км гүйлтэд – 5,5 л гэж заасан байна.</p> <p>Томъёогоор жишиг нормыг тооцвол:</p> $N_{\text{жишиг}} = 5,5 \text{ л} \times 1,2 = 6,6$ $N_{\text{жишиг}} \approx 6,5 \text{ л}$ <p>/Жишиг нормд ороогүй автомашиныг энэхүү томъёогоор тооцно/</p>
2	Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахууны үндсэн норм /N _v /-ыг тооцох	<p>Автомашины 100 км сул гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтыг үндсэн норм гэнэ.</p>	<p>Автомашины техникийн байдал хэвийн үед /шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх техникийн гэмтэл байгаа эсэхийг тодорхойлсон байна/ тодорхой хугацааны шатахуун зарцуулалтын статистик судалгаа эсвэл шатахуун зарцуулалтын туршилт, хэмжилтээр гарсан шатахууны хэмжээг жишиг нормтой харьцуулан автомашины үндсэн нормыг тогтооно.</p> <p>Дээрх судалгааны аргыг дангаар буюу хосолмол байдлаар хэрэглэж шатахуун зарцуулалтын бодит хэмжээг тогтоож болно.</p> <p>Жишиг нормоос үндсэн норм нь бага зэргийн зөрүүтэй байж болох бөгөөд судалгаагаар гарсан буюу бодит зарцуулалтыг үндсэн норм болгон мөрдөнө.-</p> <p>Toyota ractis суудлын автомашины үндсэн нормыг тооцвол: Автомашины техникийн байдлыг шалгах /Техникийн байдал хэвийн үед судалгааг хийнэ/</p> <p>1-рт статистик аргаар судалсан байдал: Судалгаа хийсэн хугацаа: 1 дүгээр сарын 15-наас 3 дугаар сарын 15</p> <p>Судалгаа явагдсан байршил: Автомашин Улаанбаатар хотын замд ажилласан Судалгааны арга: Автомашины өдрийн гүйлтийг бүртгэх, цэнэглэсэн шатахууны хэмжээ, хугацааг бүртгэх.</p> <p>Бодит зарцуулалтыг тооцсон байдал: Судалгааны өгөгдлөөр бодит зарцуулалтыг тооцоход ашиглалтын нэмэгдэл буюу өвлийн нэмэгдэл, Улаанбаатар хотын хөдөлгөөний эрчимын нэмэгдлийг хасан тооцоход 100 км гүйлтэд 7,3 л шатахуун зарцуулсан тооцоо гарсан.</p> <p>Toyota ractis автомашин $N_{\text{жишиг}} \approx 6,5 \text{ л}$</p> <p>Бодит зарцуулалт нь 7,3 л буюу 0,8 л-ээр зөрүүтэй байна. Иймд үндсэн нормыг</p> <p>Toyota ractis автомашины үндсэн нормыг $N_v \approx 7.5 \text{ л}$ тогтоож мөрдөж болно.</p> <p>2-рт Туршилтын аргаар үндсэн нормыг тооцох: Туршилт хийсэн хугацаа 6 дугаар сарын 5-7-ны өдрүүд Туршилт хийсэн байршил: Улаанбаатар хотод Туршилт явуулсан аргачлал: Уг автомашины хоногийн</p>

			<p>дундаж гүйлт L=60 км, Н_{жишиг} ≈ 6,5 л гэсэн бэлэн өгөгдлийг туршилт явуулах аргачлалд ашиглав.</p> <p>Автомашины бакыг султган 10 л шатахуунаар өдөр бүр цэнэглэн өдрийн ажилд гарган ажлаас буухад явсан гүйлт, үлдэгдэл шатахууныг хэмжин бүртгэх байдлаар судалгааг хийв.</p> <p>Судалгааны өгөгдлийг ашиглан 100 км гүйлт дэх бодит гүйлтийг тооцвол / Энэ тохиолдолд хөдөлгөөний эрчимийн нэмэгдлийг хасаж тооцоход:</p> <p>1 дэхь өдөр Н_{бодит}= 7.15 2 дахь өдөр Н_{бодит}= 7,56 3 дахь өдөр Н_{бодит}= 7,3 байв.</p> <p>Иймд Toyota ractis автомашины үндсэн нормыг Н_v≈ 7,5 тогтоож болно.</p> <p>Хэмжилт туршилтын аргаар шатахуун зарцуулалтыг тогтооход автомашины техникийн байдлыг хэвийн эсэхийг шалгах, туршилтын хугацаанд техникийн байдал, жолоочийн ур чадвар шатахуун зарцуулалтад нөлөөлөх эсэхийг хянах, хэмжилтийг үнэн зөв нарийвчлалтай авах, туршилтын арга нь техникийн байдалд нөлөөлөхгүй аргыг сонгох зэрэг мэргэжлийн дадлага туршлага бүхий инженер, техникийн ажилтан туршилт, хэмжилтийг явуулах зайлшгүй шаардлагтай юм. Тухайлбал, дээрх туршилтын арга буюу бакыг султган шатахуунаар цэнэглэн туршилт явуулахад тушилт явуулах гүйлтийг сайтар тооцохгүй бол бензин насос хий сорох, улмаар техникийн байдалд муугаар нөлөөлөх талтай юм.</p>
3	АВТОМАШИНЫ ШАТАХУУН ЗАРЦУУЛАЛТЫН НЭМЭГДЭЛ ТООЦОХ		
3.1	<p>Автозамын нөхцөлөөс хамрааруулж, шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах хувь хэмжээ /Автозамын нөхцлийг тооцох дундаж коэффициент/</p>	$K_3 = \frac{\pm\Pi}{100\%}$ <p>Энд: П-Автозамын нөхцлөөр шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх буюу хорогдуулах хувь, хорогдуулах тохиолдолд хасах утгыг хэрэглэнэ.</p> $K_3 = \frac{\sum_{i=1}^n SiKi}{\sum_{i=1}^n Si}$ <p>Энд: К- бүс тус бүрийн автозамын нөхцлийн коэффициент S- бүс тус бүрт автомашины явсан гүйлт, км n- тооцоонд орсон бүсийн тоо</p>	<p>Автозамын хучилтын байдал, хөрсний бүтэц, нэг хавтгай дөрвөлжин км, талбайд ногдох бартааг гол үзүүлэлт болгон тус орны нутаг дэвсгэрийг автозамын нөхцөлөөр 5 бүсэд хувааж бүсийн хилийг сумдын хилээр тогтоож автозамын ашиглалтын нөхцлөөр шатахуун зарцуулалтыг нэмэгдүүлэх буюу хорогдуулах коэффициентийг тогтоож 1 хавсралтын Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүдийн 1-д тусгасан.</p> <p>Автозамын өнөршилт, далайн түвшинөөс дээш 1000-1500 метрт орших, харьцангуй бага бартаатай нутгийн хөрсөн замд шатахууны үндсэн нормыг нэмэгдүүлэхгүй ба хорогдуулахгүй, харин өндөршил адил боловч нэг хавтгай дөрвөлжин км талбайд ногдох бартаа ихтэй нутагт ажиллах автомашины шатахууны үндсэн нормыг 5%, далайн түвшинөөс дээш 1500-2000 метрт орших нутагт 10%, далайн түвшинөөс дээш 2000 метрээс дээш орших ба элсэрхэг хөрстэй нутагт 15%-иар тус тус нэмэгдүүлж тооцно.</p> <p>Мөн автомашины шатахууны үндсэн нормыг далайн түвшинөөс 500-1000 метрт өргөгдсөн Дорнод, Сүхбаатар аймгийн бүх нутагт 5%-иар хорогдуулан тооцно.</p> <p>Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг автозамын нөхцөлөөс хамааруулж нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүдийг коэффициентэд шилжүүлбэл, I бүс П=+15</p> $K_3 = \frac{\pm\Pi}{100\%} = \frac{+15}{00\%} = 0.15 \text{ байна}$ <p>Дээрх жишээнд Toyota ractis автомашины үндсэн нормыг Н_v≈7.5 гэж тогтоосон. Уг автомашин Архангай аймгийн Тариат суманд 1 сарын хугацаагаар ажиллах</p>

			<p>тохиолдолд 100 км-т олговол зохих шатахууныг тооцвол:</p> <p>Архангай аймгийн Тариат сум нь Автозамын нөхцөлөөс хамааруулж шатахуун зарцуулалтыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийн I бүсэд хамаарах бөгөөд шатахуун зарцуулалтыг 15%-иар нэмэгдүүлэн тооцно гэж заасан байна.</p> $H_3 = H_v \times (1 + K_3) = 7.5 \text{ л} \times 1.15 = 8.6 \text{ л} / 100 \text{ км}$
3.2	Хүйтний улиралд олгох шатахууны нэмэгдэл	$K_x = \frac{\pm \Pi}{100\%}$ <p>Энд: Π-хүйтний улирлын нэмэгдлийн хэмжээ, %</p>	<p>Тус орны нутаг дэвсгэрийг хүйтний 3 бүсэд хуваан, бүсийн хилийг сумдын хилээр тогтоож, түүнд харьяалагдах аймаг, сум олгох нэмэгдлийн хэмжээг 1 дүгээр хавсралтын Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүдийн 2-т үзүүлэв. Энэхүү шатахууны нэмэгдлийг зөвхөн тэр бүсэд ажилласан автомашинд олгох бөгөөд тухайн хүйтний бүсийг дамжин өнгөрвөл аль бүсээр явсныг харгалзахгүйгээр 10 дугаар сарын 15-наас 4 дүгээр сарын 11-нийг хүртэл хугацаанд 20% хувиар нэмэгдэл тооцож олгоно.</p> <p>Дээрх жишээ бодлого дээр уг автомашин 3 дугаар сарын 1-нээс 4 дүгээр сарын 1 хүртэл 1 сарын хугацаагаар гэсэн өгөгдлийг нэмэж шатахуун зарцуулалтыг тооцвол: Toyota ractis автомашин автозамын нэмэгдэл тооцсон $H_3 = 8.6 \text{ л} / 100 \text{ км}$ тооцно.</p> <p>Архангай аймгийн тариат сум нь “Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг хүйтний улиралд нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ, мөрдөх хугацаа”-ны II бүсэд хамаарах, 3 дугаар сарын 1-нээс 4 сарын 1 хүртэл хугацаа нь хүйтний нэмэгдэл олгох хугацаанд багтаж байгаа бөгөөд шатахуун зарцуулалтыг 20%-иар нэмэгдүүлэн тооцохоор заасан байна.</p> <p>Иймд $H_x = H_3 \times (1 + K_x) = 8.6 \times 1.2 = 10.3 \text{ л} / 100 \text{ км}$ болно.</p>
3.3	Ажил үйлчилгээний онцлог, автозамын онцгой хүнд нөхцлийн нэмэгдэл	$K_T = \frac{\pm \Pi}{100\%}$ <p>Энд: Π-тусгай нэмэгдлийн хэмжээ, %</p>	<p>Автомашины шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх тусгай нэмэгдлийн хэмжээ, олгох нөхцлийг 1 дүгээр хавсралтын Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүдийн 3-т үзүүлэв. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын хөдөлгөөний эрчим, ажил үйлчилгээний онцлог, тээвэрлэлтийн тусгай нөхцөлийг тусгасан шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлүүд багтсан.</p> <p>Улаанбаатар хотод ажиллах автомашины шатахуун зарцуулалтын нэмэгдлийг тооцвол: Toyota ractis автомашины үндсэн норм $H_v \approx 7.5 \text{ л}$ Улаанбаатар хотын автозамын хөдөлгөөний эрчимийг тооцсон шатахуун зарцуулалтын нормын нэмэгдэл- 20%</p> $K_3 = \frac{\pm \Pi}{100\%} = \frac{20}{100\%} = 0.2$ $H_3 = H_v \times (1 + K_3) = 7.5 \times 1.2 = 9.0 \text{ л}$
3.4	Автомашины 100 ткм тээврийн ажлын болон өөрөө буулгагч автомашины ачаагаа буулгахад зарцуулах	$H_w = H_{\text{тн,км}} \times \frac{W}{100}$ <p>Энд: H_w – автомашины тнкм-ийн ажилд олговол зохих шатахууны нэмэгдэл $H_{\text{тн,км}}$ автомашины хөдөлгүүрээс</p>	<p>Автомашины 100 ткм тээврийн ажлын болон өөрөө буулгагч автомашины ачаагаа буулгахад зарцуулах шатахууны нормыг 1 дүгээр хавсралтын Автомашины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын үндсэн нормыг нэмэгдүүлэх болон бууруулах нөхцлүүдийн 4-т үзүүлэв.</p> <p>Автомашины 100 ткм тээврийн ажлын шатахууны нэмэгдлийг тооцохын тулд тухайн ачааны автомашины бүтээлийг тооцох шаардлагтай.</p>

	<p>шатахууны норм</p>	<p>хамааруулан 100 ткм тээврийн ажилд олговол зохих шатахууны хэмжээ W- автомашины хийсэн ажлын хэмжээ буюу бүтээл</p> $W = G \times S$ <p>Энд:</p> <p>W – автомашины бүтээл, ткм G – ачааны хэмжээ, тн S- гүйлт, км</p>	<p>Hino ZY200 маркийн өөрөө буулгагч автомашин 150 км гүйлтэд 8 тн ачаатай нийт 3 удаа рейс хийв.</p> $W=450\text{км} \times 8\text{тн} = 3600\text{тн,км}$ $H_{\text{тн,км}} = 1,725 \text{ л /Дизел хөдөлгүүр бүхий автомашин 100 тнкм тутамд 1,725 л гэж заасан байна/}$ $H_w = H_{\text{тн,км}} \times \frac{W}{100} = 1,725 \times \frac{3600}{100} = 62.1 \text{ л}$ <p>Өөрөө буулгагч автомашин 3 удаагийн рейсэнд 2 талдаа ачаатай 6 удаа ачаагаа буулгасан, 6-20 тн даацтай автомашин ачаагаа буулгахад төхөөрөмж ажиллуулах бүрт 0,5 л шатахуун олгон гэж үзвэл:</p> $H_r = H_{\text{өг}} \times n = 0.5\text{л} \times 6 = 3\text{л}$ <p>ачаатай гүйлт, өөрөө буулгагч төхөөрөмжөө ажиллуулахад зарцуулах шатахуун нэмэгдэл 65,1 л-ийг олгохоор байна.</p>
--	-----------------------	---	---

**АВТОМАШИНЫ ЭДЭЛГЭЭНИЙ НӨӨЦИЙН
ДООД ХЯЗГААРЫН ЖИШИГ НОРМ**

№	Автомашины марк, загвар	Эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг норм /мян.км/			
		Суудлын автомашин		Ачааны автомашин	Автобус
		ердийн	жип		
1	AUDI	350-450	-	-	-
2	BMW	400-500	-	-	-
3	CADILLAC	450	400	-	-
4	CHEVROLET	400	350	-	-
5	DAEWOO	300-350	400-450	-	-
6	FORD	300-350	500-550	-	400
7	GAZ	250-350	250	350	350
8	HINO	-	-	450	-
9	HONDA	300-350	350	-	-
10	HUMMER				
11	HYUNDAI	300-350	350-400	350	350
12	INFINITI				
13	ISUZU	-	350-400	350	-
14	JEEP	-	450-500	-	-
15	KIA	300	375	400	350
16	LANDROVER	-	450	-	-
17	LEXUS	500	-	-	-
18	MAZDA	350	-	-	-
19	MERCEDES BENZ	400-500	450-500	500	400
20	MITSUBISHI	350-400	400-450	350	350-400
21	NISSAN	350-400	400-450	400	350
22	PAZ	-	-	-	280
23	SKODA	325-350	-	-	-
24	SSANGYONG				
25	SUBARU	300-350	-	-	-
26	SUZUKI	300-350	350	-	-
27	TOYOTA	350-400	450-550		400
28	UAZ	250-300	350-400	350-400	300-350
29	VOLKSWAGEN	300-350	-	-	350
30	VOLVO	350-400	-	-	-

АВТОМАШИНЫ ЭДЭЛГЭЭНИЙ НӨӨЦИЙН ДООД ХЯЗГААР, ГҮЙЛТИЙН НОРМЫГ ТОГТООХОД ХАРГАЛЗАХ НӨХЦӨЛҮҮД

1. Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь автомашины нөөцийн доод хязгаарын жишиг нормыг үйлдвэрлэгч болон судалгааны үндсэн дээр тогтоосон эдэлгээний нөөцийн доод хязгаартай харьцуулан гүйлтийн нормыг өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
2. Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг тогтоохдоо ашиглалтын бүс, тээвэрлэлтийн нөхцөл, ачааллаас хамааруулан доорх хувиар хорогдуулан тооцож болно.

2.1. Автозамын нөхцөлөөс хамааруулж автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг бууруулах хувь хэмжээ:

№	Автозамын нөхцөл	Бууруулах хувь хэмжээ
1	Баян-Өлгий, Увс, Хөвсгөл, Завхан, Ховд, Говь-Алтай аймгийн нутагт ердийн хөрсөн замд ажилладаг автомашин	10,0
2	Өмнөговь, Архангай, Булган, Сэлэнгэ аймгийн нутагт ердийн хөрсөн замд ажилладаг автомашин	5,0
3	Ашиглалтын хүнд нөхцөлд (уулнаас мод цагаалах, тариан талбайд ажиллах, замгүй газраар хайгуулын ажилд явах, уул уурхайн карьерт ажиллах)	15,0

2.2. Автомашины төрөл ачааллаас хамааруулж автомашины эдэлгээний гүйлтийн нормыг бууруулах хувь хэмжээ:

№	Автомашины төрөл, ачаалал	Бууруулах хувь хэмжээ
1	Хоёр голт чиргүүлтэй ажиллавал	15,0
2	Хоёр голт, хоёр чиргүүлтэй ажиллавал	25,0
3	Эмнэлгийн түргэн тусламжийн үйлчилгээний зориулалтын автомашин	25,0
4	Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашин	20,0

	арьс хөндлөвч											
-	Хойд хөтлөгч тэнхлэг, ерөнхий дамжуулга, арьс, их бие	250	300	250	250	300	300	250	300	200	-	-
-	Дефференциалын аяга, чагт	150	250	150	250	300	300	200	250	200	-	-
-	Хагас гол, дугуйн бул	60	80	80	150	200	300	100	150	150	-	-
-	Тоормозны хурд, диск тэлэгчүүд	60	80	60	60	60	60	60	80	80	-	-
-	Кардан дамжуулга	60	80	80	80	150	200	100	150	150	-	-
-	Пүрш, нум, амортизатор	60	70	60	60	80	200	100	100	150	-	-
4	Жолооны удирдлага											
-	Жолооны гол	125	150	125	150	200	250	100	150	150	200	250
-	Хорхой араа ба хэдрэг	80	100	125	150	200	250	100	125	150	200	250
-	Жолооны хүчлүүр	80	150	80	150	200	200	150	200	200	250	250
-	Хөндлөн дагуу татуургууд	60	80	80	100	150	200	60	80	80	150	200
-	Өндгөн тулгуур бөмбөлгөн хуруу	80	120	80	100	150	200	80	100	80	150	200
5	Ачааны автомашины кабин, суудлын автомашин, автобусны кузов											
-	Нүүр, крыло	250	300	250	250	300	600	150	200	300	350	400
-	Хаалга	200	250	250	250	300	400	200	200	300	350	400
-	Тэвшний хөндлөвч гуя, шал	-	-	-	-	-	-	150	150	200	250	300
-	Багажны таг	250	300	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	Суурь шал, хөндөл	-	-	250	300	400	300	-	-	-	-	-
-	Арлын дагуу гуя	-	-	250	300	250	300	150	200	250	250	400

Тайлбар: Автомашины үндсэн агрегат зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын жишиг нормыг аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэд шууд үндсэн норм хэлбэрээр түр ба урт хугацаагаар хэрэглэж болохын зэрэгцээ тодорхой хугацаанд жишиг нормын мөрдөлтөд хэмжилт, судалгаа явуулсны үндсэн дээр өөрийн ажил үйлчилгээ, ашиглалтын нөхцөл байдалд нийцүүлэн нэмэгдүүлэх буюу хорогдуулах замаар дотоодын норм тогтоож болно.

Тээврийн хэрэгсэлд хуучин сэлбэг тавих тохиолдолд техникийн байдал, элэгдэлийг тогтоосны үндсэн дээр үлдсэн эдэлгээний нөөцийг тооцно.

120	265/75													
121	265/80													
122	265/85													
123	275/70													
124	275/75													
125	275/80													
R17														
126	225/55													
127	225/60													
128	225/65													
129	235/50													
130	235/55													
131	235/60													
132	235/65													
133	245/45													
134	245/50													
135	245/55													
136	245/60													
137	255/50													
138	255/55	80.0	80.0	80.0	80.0	80.0	75.0	75.0	75.0	75.0	-	-	-	-
139	255/60													
140	255/65													
141	255/70													
142	265/50													
143	265/55													
144	265/60													
145	265/65													
146	265/70													
147	275/55													
148	275/60													
149	275/65													
150	275/70													
АЧААНЫ АВТОМАШИН БОЛОН АВТОБУС														
151	145/80 R12 (6PR, 8PR)	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	-	-	30.0
152	145/SR 12 (6PR, 8PR)	38.0	37.0	35.0	35.0	35.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	-	-	30.0
153	6.45 R13	50.0	50.0	45.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0	40.0
154	8.40 R15	60.0	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0	50.0	50.0
155	8.40 R20	50.0	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0
156	9.00 R20	50.0	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0
157	10.00 R20	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0	50.0
158	11.00 R20	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	50.0	50.0	50.0	50.0
159	12.00 R20	50.0	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0
160	14.00 R20	50.0	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0
161	12.00 R18	50.0	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0
162	13.00 R18	50.0	50.0	50.0	50.0	45.0	45.0	45.0	45.0	45.0	40.0	40.0	40.0	40.0
163	12.00 R22.5	70.0	70.0	70.0	70.0	65.0	65.0	65.0	65.0	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0
164	335/80 R20	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	55.0	55.0	55.0	55.0	50.0	50.0	50.0	50.0

3. РЕЗИН ДУГУЙН ГҮЙЛТИЙН НОРМЫГ ТОГТООХОД ХАРГАЛЗАХ НӨХЦӨЛҮҮД

1. Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг нормыг үйлдвэрлэгчээс тогтоосон резин дугуйн доод хязгаар буюу гүйлтийн нормтой харьцуулан өөрсдөө тогтоож мөрдөнө.
2. Резин дугуйн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн нормыг уур амьсгал, авто замын нөхцлийг харгалзан тогтоосон ашиглалтын бүсээс хамааруулан резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн доод хязгаарын жишиг нормыг доорх хувиар хорогдуулан тооцож болно.

Бүсийн дугаар	Тухайн бүсэд багтах аймгууд	Эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг хорогдуулах хувь
I бүс	Сэлэнгэ, Булган, Орхон, Дархан-Уул, Төв, Архангай, Өвөрхангай, Баянхонгор, Өмнөговь, Дундговь, Дорноговь, Говьсүмбэр, Сүхбаатар, Дорнод, Хэнтий	-
II бүс	Говь-Алтай, Ховд, Баян-Өлгий, Увс, Завхан, Хөвсгөл /ердийн хөрсөн замд/	10,0

3. Мод бэлтгэх карьерын нөхцөл нь ашиглалтын бүсийн ялгаанаас хамаарахгүйгээр хоёр бүсэд аль алинд нь ижил байх учир энэ нөхцөлд резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормын тооцоонд ашиглалтын бүсийн хорогдуулах хувийг хэрэглэхгүй.
4. Автомашины тээвэрлэлтийн нөхцлийг харгалзан резин дугуйн эдэлгээний гүйлтийн нормыг доорх хувиар бууруулан хэрэглэж болно.

№	Автомашины тээвэрлэлтийн нөхцөл	Эдэлгээний гүйлтийн нормыг бууруулах хувь
1	Байнга нэг чиргүүлтэй ажилладаг ачааны автомашинд	15,0
2	Мод бэлтгэл, уул уурхайн карьерын нөхцөлд тогтмол ажилладаг ачааны автомашинд	30,0
3	Байнга 2 чиргүүлтэй буюу 10 тн-оос дээш даацтай, олон голт чиргүүл /трейллер/ чирдэг автомашинд	25,0
4	Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашинд /ердийн хөрсөн зам болон автозамын онцгой хүнд нөхцөлд/	25,0

5. Цагдаагийн байгууллагын тусгай үүрэг чиглэлийн автомашины резин дугуйн гүйлтийн нормд автозамын онцгой хүнд нөхцөлийг тооцсон тул II бүсэд хамаарах бүсийн хорогдуулах хувийг хэрэглэхгүй.

4. ЗАЙ ХУРААГУУРЫН ЭДЭЛГЭЭНИЙ ХУГАЦААНЫ ДООД ХЯЗГААРЫН ЖИШИГ НОРМ

1. Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь зай хураагуурын үйлдвэрлэгчээс тогтоосон эдэлгээний хугацааны доод хязгаарыг үндэслэн зай хураагуурын үндсэн нормыг тогтоож мөрдөнө.
2. Ашиглалтын хугацаанд автомашины нэмэгдэл төхөөрөмж хөдөлгүүр унтраасан үед зай хураагуураас тэжээл авч ажиллах нөхцөлд нэмэгдэл төхөөрөмжийн /JPS, дохиолол, тог хувиргагч гэх мэт/ тооноос хамааруулан зай хураагуурын эдэлгээний нормыг 50 хүртэл хувиар бууруулан тооцож болно

№	Зай хураагуурын багтаамж, ампер-цаг	Автомашины төрөл
1	50-80 хүртэл	суудлын автомашин, бага даацын ачааны автомашин, бага багтаамжийн автобусанд
2	90-100 хүртэл	ачааны автомашин, дунд багтаамжийн автобусанд
3	130-200 хүртэл	их даацын ачааны автомашин, их багтаамжийн автобусанд